

Helsingfors/Mariehamn 13.10.2023

Nr 43/23

Hänvisning Ålands lagtings skrivelser
20.9.2023, nris 211 och 213/2023.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över följande av lagtinget 20.9.2023 antagna landskapslagar:

1. Landskapslag om ändring av landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om moderskapsunderstöd,
2. Landskapslag om ändring av 28 och 48 §§ landskapslagen om hälso- och sjukvård.

Ålandsdelegationen avger i det följande ett gemensamt utlåtande över ovan nämnda landskapslagar.

Landskapslagarnas bakgrund och huvudsakliga innehåll

Rikets lag om könsfastställelse (FFS 295/2023, nedan rikslagen) trädde i kraft 3.4.2023. Rikslagens främsta syfte var att stärka den enskildes självbestämmanderätt genom att möjliggöra fastställande av juridiskt kön utifrån individens varaktiga upplevelse av sin könsidentitet. Enligt rikslagens 3 § 1 mom. ska det fastställda könet också betraktas som personens könstillhörighet vid tillämpningen av annan lagstiftning. Detta föranleder de aktuella lagändringarna vilka innebär att omnämningarna av gravida kvinnor ersätts med det könsneutrala begreppet gravida personer. Ändringarna syftar till att tillförsäkra alla gravida personer, oavsett kön, lika rätt att komma i åtnjutande av de tjänster och förmåner som nämnda författningar garanterar.

Lagstiftningsbehörigheten

Enligt 27 § 7 punkten i självstyrelselagen för Åland utgör äktenskap och familjeförhållanden, barns rättsliga ställning, adoption och arvsbehörighet. Lagstiftningsbehörigheten gällande folkbokföring utgör riksbehörighet enligt självstyrelselagens 29 § 1 mom. 1 punkt. Lagen om könsfastställelse är härvid gällande även på Åland.

Enligt självstyrelselagens 27 § 1 punkt utgör stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag riksbehörighet. Av regeringens proposition 189/2022 rd framgår att det vid utformningen av rikslagen fästs särskild uppmärksamhet till såväl grundlagens 6, 7, 10, 19 och 22 § som de internationella människorättsförpliktelser som Finland åtagit sig att följa. Bestämmelserna i de aktuella landskapslagarna föranleder inte några anmärkningar i detta avseende.

Lagstiftningsbehörigheten gällande landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar samt kommunernas förvaltning tillkommer landskapet enligt 18 § 1 och 4 punkterna i självstyrelselagen.

Enligt 18 § 12 punkten i självstyrelselagen för Åland har landskapet lagstiftningsbehörighet beträffande hälso- och sjukvården med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkterna. Enligt nämnda punkter har lagstiftningsbehörigheten förbehållits riket i fråga om administrativa ingrepp i den personliga friheten, smittsamma sjukdomar hos människor, kastrering och sterilisering, avbrytande av havandeskap, konstbefruktning, rättsmedicinska undersökningar, behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården, apoteksväsendet, mediciner och produkter av läkemedelstyp, narkotiska ämnen samt framställning av gifter och fastställande av deras användningsändamål. Den offentliga hälso- och sjukvården i landskapet tillhandahålls enligt 2 § i landskapslagen om hälso- och sjukvård (ÅFS 114/2011) av myndigheten Ålands hälso- och sjukvård, som är underställd landskapsregeringen.

Socialvården utgör i dess helhet landskapsbehörighet jämlikt självstyrelselagens 18 § 13 punkt.

Med hänvisning till nämnda lagrum utgör den aktuella lagstiftningen om moderskapsunderstöd och rådgivning för gravida och barn under läropliktsåldern samt det särskilda skydd Ålands hälso- och sjukvård ska ordna för tjänster för gravida personer och deras ofödda barn landskapsbehörighet.

Besvärshandläggningen i 5 § i landskapslagen om ändring av landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om moderskapsunderstöd överensstämmer med 25 § i självstyrelselagen.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen finner att landskapslagarna faller inom landskapets lagstiftningsbehörighet.

Närvarande Ordföranden Holm-Johansson, ledamöterna Dahlén, Lampi, Leino-Sandberg och Siitari.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Marine Holm-Johansson
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare